

Tanıtım

Tema: Bölgeler, Ülkeler ve Küresel Bağlantılar

Konu: Bölge ve Bölge Sınırı

Alt Konu: Bölge Belirleme Kriterleri ve Bölge Türleri - Kriterlere Göre Bölge Sınırları - Bölge Sınırlarında Değişim

Temanın Amacı:

Bu Ünite

- Bölge Belirleme Kriterlerinin Anlaşılabilmesi,
- Türkiye'deki ve Dünyadaki Örnek Bölge Türlerinin Sınıflandırılabilmesi,
- Bölge Sınırlarının Değişebilirliğine ve Bölge Sınırlarındaki Geçişlere İlişkin Çıkarım Yapılabilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Bölge, İşlevsel Bölge, Şekilsel Bölge

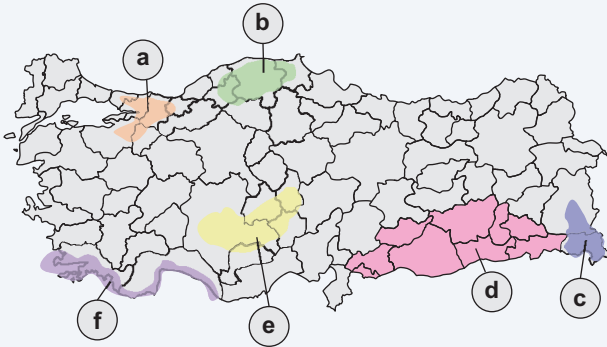
Köprü Kurma

Bölge kavramı; coğrafi, ekonomik, sosyal veya kültürel özellikler bakımından , sınırları belirlenmiş bir alanı ifade eder.

"Bölge" günlük hayatta da çok kullanılan bir kelime olarak her zaman karşımıza çıkar;

- Sahil bölgesinde tatil yapmayı tercih ediyoruz.
- Ekip, yangın bölgesindeki hasarı değerlendirdi.
- Sırtımın sağ alt bölgesinde çok ağır hissediyorum.
- Milletvekili adayları seçim bölgelerinde çalışmalarını sürdürdü.

Bu örneklerden yola çıkarak, haritada harflerle gösterilen yerlerin; "deniz turizmi bölgesi, dağlık bölge, sanayi bölgesi, bozkır iklimi bölgesi, ormanlık bölge, Güneydoğu Anadolu Projesi bölgesi" bölgelerinden hangisine ait olduğunu yandaki tabloya yazınız.

Haritadaki Harfler	Bölge
a	sanayi bölgesi
b	ormanlık bölge
c	dağlık bölge
d	Güneydoğu An. proj. bölg.
e	bozkır iklimi bölgesi
f	deniz turizmi bölgesi

Bu bölgelerden hangilerinin "yağışlı bölge" kapsamında da ele alınabileceği söylenebilir? Neden?

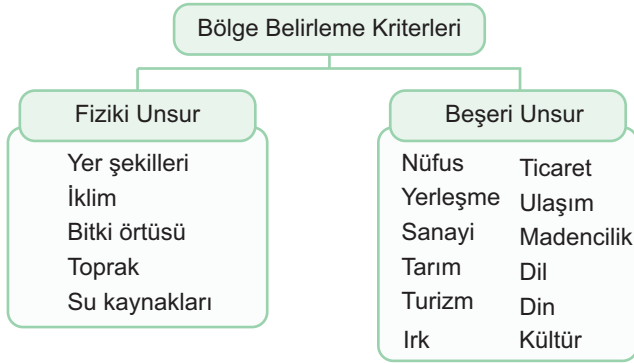
Ormanlık bölge. Çünkü bu bölge çok yağış alır

Bu bölgelerden hangilerinin sınırlarını daha çok doğal koşullar belirlemiştir? Nedenini açıklayınız.

e, c, b bölgelerini daha çok doğal koşullar belirler. Çünkü oluşumunda insan etkisi yoktur.

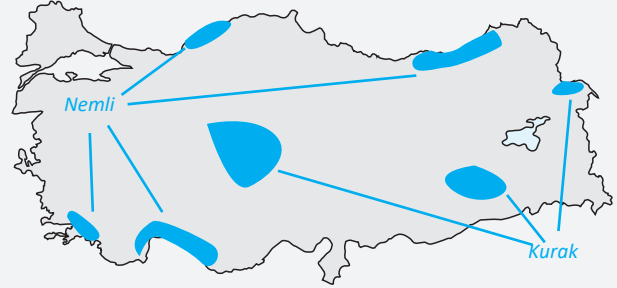
Bölge Belirleme Kriterleri ve Bölge Türleri

- Yeryüzünde, çeşitli kriterlere (ölçütlere) ve amaçlara dayalı olarak farklı bölge türleri belirlenebilir. Bunlar bölge belirleme kriterleri olarak ifade edilir.
- Bu kriterler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Etkinlik 1

Aşağıdaki dilsiz harita üzerinde Türkiye'deki çok nemli bölgeleri ve çok kurak bölgeleri çizerek oluşturunuz.

- Oluşturduğunuz bölgeler, bölge belirleme kriteri açısından hangi bölge türü içerisinde yer alır? (doğal bölge ya da beşeri bölge olarak)

Doğal bölge

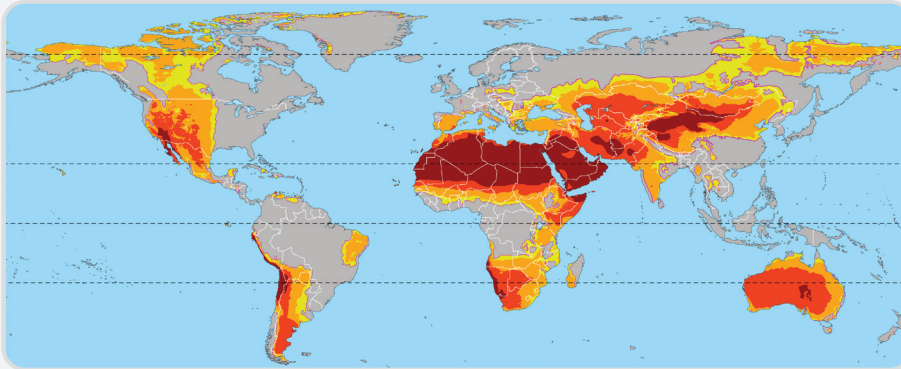
- Yeryüzünde ya da Türkiye'de farklı kriterlere göre bölgelerin oluşturulmasının amacı ne olabilir?

planlama ve politika geliştirme, sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçlara yönelik çözümler sunarak bölgesel kalkınmayı destekleme

Etkinlik 2

Aşağıda verilen dünya kuraklık dağılışı haritasından yararlanarak, farklı kuraklık bölgelerinin oluşturulmasında belirleyici olan kriterlerin şunlar olduğu söylenebilir.

Yağış miktarı, sıcaklık, toprak ve bitki örtüsü, yüzey suyu ve yer altı su seviyeleri.

- Kuraklık durumuna göre belirlenmiş bölgeler göz önüne alınırsa Türkiye hangi bölge içinde kalmaktadır?

Yarı kurak

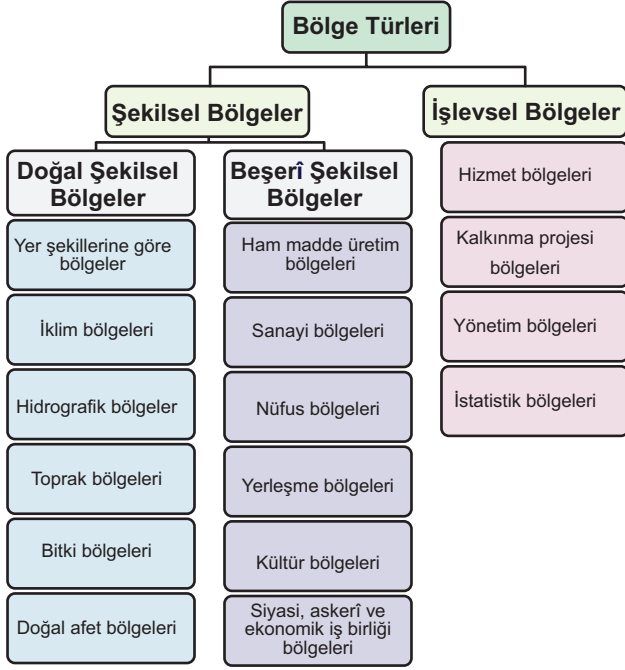
- Dünyada aşırı kurak bölgeler en fazla hangi kıtada bulunur? Bu durumun insanların yaşamı ve faaliyetleri açısından ortaya çıkarabileceği sonuçlar nelerdir?

Afrika'da. Suyu erişimin, yaşamın zorlaşması, tarımsal verimin düşmesi

- Türkiye'nin aşırı kurak ve kurak bölgelere yakın olması yakın gelecek açısından ne gibi riskler barındırır? Bu risklerin azaltılması için neler yapılabilir?

Çölleşme riski fazladır. Su kaynakları etkin ve verimli kullanılıp, su tasarrufuna gidilmelidir.

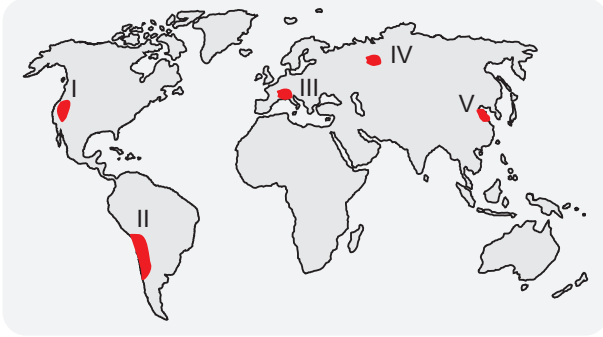
Bölge Türleri

- Doğal unsurların dağılımına göre belirlenen yer şekilleri, iklim, su kaynakları (hidrografiya), toprak, bitki örtüsü ve afet bölgeleri, doğal şekilsel bölge olarak adlandırılır.

Çıkmış Soru 1

Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlardan hangileri yüksek dağlık bölgeler arasında yer almaz?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

(2018 TYT)

I Kayalık, II And, III Alp dağlık bölgesini gösterir. IV ve V dağlık bölgeler arasında yer almaz
Cevap E

- Beşerî ve ekonomik unsurların (ham madde, üretim, sanayi, nüfus, yerleşme, kültür, siyasi, askerî) belirleyici olduğu bölgelere beşerî şekilsel bölgeler denir.
- İşlevsel (fonksiyonel) bölge, belirli bir merkezi noktanın etrafında oluşan ve bu merkezle ekonomik, sosyal veya diğer fonksiyonel bağlantılarla bağlı olan bir alanı ifade eder.
- Bu tür bölgeler, genellikle bir çekirdek alan ve bu çekirdekle sürekli etkileşim hâlinde olan çevresel alanlardan oluşur.
- İşlevsel bölgeler, aynı zamanda "düğüm bölgeleri" olarak da bilinir ve merkezi bir kavşak veya odak noktasının etrafında oluşan işlevsel ilişkiler veya etkileşimler temelinde tanımlanır.
- Bu odak noktası bir şehir, havaalanı veya alışveriş merkezi gibi yerler olabilir. Düğüm noktasından uzaklaştıkça bu etkileşimlerin yoğunluğu azalır.

Etkinlik 3

Rotterdam Limanı, Avrupa ve dünyanın çeşitli yerlerinden gelen malların taşındığı büyük bir taşımacılık merkezi olarak hizmet vermektedir. Bu bölgenin odak ve düğüm noktası olan Rotterdam Limanı'ndan uzaklaştıkça, limanın etkisi giderek azalır.

- Yukarıdaki açıklama ve haritaya göre Rotterdam limanının işlevsel bakımdan hangi ülkelerdeki limanlarla daha fazla etkileşim içinde olabileceğini yazınız.

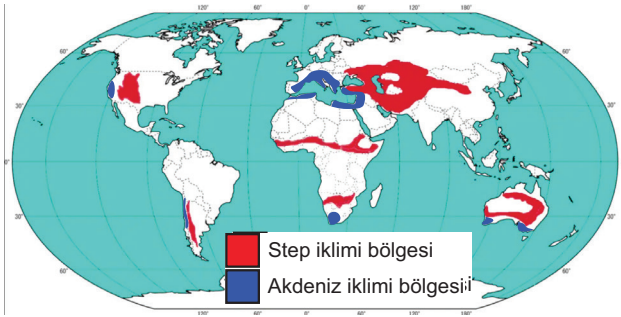
İspanya, Portekiz, ABD, Kanada, İngiltere, Fransa

- Rotterdam Limanı'nın oluşturduğu işlevsel bölge dünyanın hangi ülkeleriyle daha az etkileşim halindedir? Bu ülkelerden 4 tanesini yazarak nedenini açıklayınız.

Afrika ve Güney Amerika ülkeleri.
Şili, Peru, Mozambik, Angola.
Coğrafi uzaklık ve ticaretin gelişmemiş olması

Kriterlere Göre Bölge Sınırları

- Bölge sınırları, belirlenen kriterlere göre şekillenir ve bu kriterlerin özellikleri, oluşturulmak istenen bölgenin yeryüzündeki dağılımını etkiler.
- Örneğin, step iklimin yeryüzünde etkili olduğu alanlar, Akdeniz ikliminin etkili olduğu alanlara göre daha büyüktür.
- Bu nedenle step iklim bölgesinin sınırları, Akdeniz iklim bölgesine göre daha geniş bir alan kaplar.
- Ayrıca, bazı bölge sınırları belirgin ve net bir şekilde çizilebilirken, bazıları geçiş alanları içerdiği için daha belirsiz olabilir. Maki (çalı topluluğu) bitki örtüsü gibi doğal kriterlere dayalı bölgelerin sınırlarını belirlemek, yerleşme alanları gibi beşerî kriterlere dayalı bölgelerin sınırlarını belirlemekten daha karmaşık ve zor olabilir.

- Haritada step iklimi bölgesinin Akdeniz iklimi bölgesinden daha geniş alan kapladığı görülmektedir.

Çıkış Soru 2

Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak gösterilmiştir.

Bu alanlardan hangilerinin, tundra ikliminin görüldüğü alanlar esas alınarak oluşturulacak doğal bölge sınırları içinde yer alması beklenir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

(2022 TYT)

Haritada tundra ikliminin görüldüğü yerler I ve III ile gösterilen bölgelerdir.

Cevap B

Çıkış Soru 3

Aşağıdaki haritada bazı bölgeler numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu bölgelerin hangisi;

- tarım bölgesi,
- yoğun nüfuslu bölge

özelliklerinden ikisine de sahiptir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

(2017 LYS)

V numaralı alandaki Çukurova Yöresi hem tarım hem de yoğun nüfuslu bir bölge sayılabilir.

Cevap E

Etkinlik 4

Aşağıda verilen kutucuklar içindeki yerleri kriterlerine göre oluşturulan bölgelerle örnekteki gibi eşleştiriniz.

Asya'da Himalayalar	Ticaret Bölgesi
Singapur	Latin kültürü bölgesi
Pasifik ateş çemberi	Dağlık bölge
Güney Amerika ülkeleri	Doğal afet bölgesi
Almanya'nın Ruhr havzası	Ekonomik İş Birliği Bölgesi
Euro kullanan ülkeler	Sanayi bölgesi

1. Latin kültürü bölgesinin oluşmasında hangi kriterler göz önünde bulundurulmuş olabilir?

Tarihsel bağlantılar ve Latin dillerinin konuşulması

2. Kriterlere göre oluşturulan bölge sınırları düşünülürse, Türkiye'de bu bölgelerden hangilerinin olduğu söylenebilir?

Dağlık bölge, Ticaret bölgesi, Afet bölgesi, sanayi bölgesi

Çıkmış Soru 4

Aşağıdaki haritada Akdeniz ikliminin yeryüzündeki dağılışı kırmızı renkle gösterilmiştir.

Bu iklimin görüldüğü alanların aşağıdaki bölgelerden hangisi ile benzer dağılışa sahip olması beklenir?

- A) Yoğun nüfus bölgeleriyle
- B) Turunçgil üretim bölgeleriyle
- C) Sel ve taşkın bölgeleriyle
- D) Yüksek gelire sahip bölgelerle
- E) Yoğun sanayi bölgeleriyle

(2021 TYT)

Turunçgiller kışları ılık geçen Akdeniz iklim koşullarında yetişebildiği için haritadaki alanlar ile turunçgil üretim bölgelerinin dağılışının benzerlik göstermesi beklenir.

Cevap B

Bölge Sınırlarında Değişim

- Bölge sınırları, ekonomik, sosyal, politik veya çevresel faktörlerin değişmesiyle zaman içinde değişebilir. Örneğin, ekonomik faaliyetlerin yer değiştirmesi veya iklim değişikliği gibi etkenler, bölgelerin sınırlarının yeniden tanımlanmasına yol açabilir.
- İlginç bir örnek olarak, Aral Gölü çevresi verilebilir; Sovyetler Birliği döneminde pamuk tarımı nedeniyle gölün kuruması, bölgedeki ekosistemi ve ekonomik yapıyı dramatik bir şekilde değiştirmiş, dolayısıyla bölgenin sınırları ve tanımı da değişmiştir.

Önemli

Bölgelerin sınırlarının değişim süresi, bölge türüne ve bölge belirleme kriterlerine bağlı olarak farklılık gösterir. Doğal unsurlara dayalı olarak tanımlanan doğal bölgelerin sınırları, genellikle uzun zaman dilimlerinde değişir. Buna karşılık, beşerî unsurlara göre belirlenen beşerî bölgeler ve işlevsel bölgelerdeki sınır değişiklikleri daha kısa sürelerde meydana gelir.

- Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Birliği gibi siyasi ya da askeri amaçlarla çizilen bölge sınırları da, bu örgütlere yeni bir ülke katıldığında ya da örgütten bir ülke ayrıldığında değişmiş olur.

Etkinlik 5

Aşağıdaki anlam çözümleme tablosunda verilen bölgelerin ilgili olduğu bölge türünü uygun boşluklara örnekteki gibi işaretleyiniz.

BÖLGE ÖRNEKLERİ	BÖLGE TÜRLERİ		
	Şekilsel Bölge		İşlevsel Bölge
	Doğal	Beşerî	
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Marmara İstatistik Bölgesi			✓
Devlet Su İşleri Hizmet Bölgesi			✓
Tayga Bitki Örtüsü Bölgesi	✓		
Toros Dağları Bölgesi	✓		
Afrika Kitasında Sık Nüfuslu Bölgeler		✓	
Amazon Nehri Havzası	✓		
KOP (Konya Ovası Projesi) Bölgesi			✓
Muson İklim Bölgesi	✓		
Ankara Büyükşehir Belediyesi Yetki Alanı Bölgesi			✓
NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü) Bölgesi		✓	
Dünyadaki Doğal Gaz Üretim Bölgeleri		✓	
Türk Kültür Bölgesi		✓	
Türkiye'nin Dağınık Kırsal Yerleşme Bölgeleri		✓	
Laterit Toprakları Bölgesi	✓		
Asya Kitasının Kentsel Yerleşme Bölgeleri		✓	

Etkinlik 6

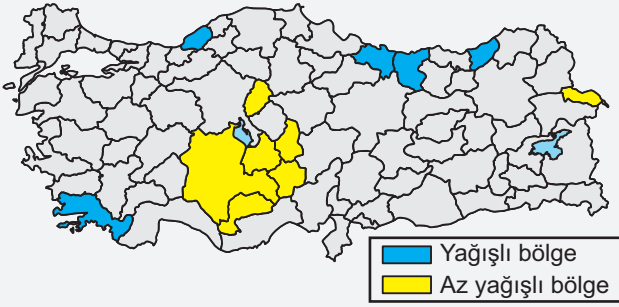
Aşağıdaki tabloda yağış miktarı 1000 mm'den fazla olan iller ile 250 - 400 mm arasında olan iller verilmiştir.

Bölge belirleme kriteri yağış miktarı olduğuna göre dilsiz Türkiye haritası üzerinde yağışlı bölge ve az yağışlı bölge adıyla bölgeler oluşturunuz.

Az yağışlı bölgeyi sarı renk tonuyla, yağışlı bölgeyi de lacivert renk tonuyla gösteriniz.

En Yağışlı Bölgeler	Yağış Miktarı (mm)
Rize	2.352
Giresun	1.268
Zonguldak	1.220
Muğla	1.196
Ordu	1.146

En Az Yağışlı Bölgeler	Yağış Miktarı (mm)
Iğdır	259
Konya	326
Karaman	331
Niğde	347
Aksaray	366
Kırıkkale	365

1. Oluşturduğunuz bölgeler şekilsel mi yoksa işlevsel bölge midir?

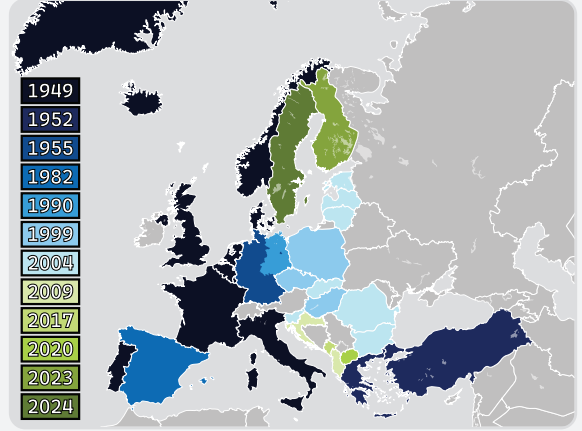
doğal şekilsel bölgedir

2. Oluşturduğunuz bölgenin sınırları zaman içinde değişebilir mi, neden?

Uzun sürede iklimler değişirse bölge sınırı da değişir.

Etkinlik 7

Aşağıdaki haritada NATO bölgesinin sınırlarının yıllar içinde nasıl değiştiği gösterilmiştir. Yeni bir üye ülke NATO'ya katıldıkça NATO bölgesinin sınırları da değişmiştir.

1. NATO'ya en son üye olan ülkelerden 3 tanesini yazınız.

İsveç, Finlandiya, Kosova

2. Türkiye NATO'ya üye ülkeler bölgesine hangi yılda dahil olmuştur?

1952

3. NATO bölgesinin sınırları ile doğal bölgelerden olan dağlık bölge, hidrografik bölge ya da bitki örtüsü bölgesi gibi bölgelerin sınırları örtüşür mü? Neden?

Örtüşmez. Çünkü NATO, beşeri amaçlarla oluşturulmuştur. Bu nedenle sınırları ülke sınırlarıdır.

7. ÜNİTEDE NELER ÖĞRENDİK?

Bölge kavramının coğrafyada ne anlama geldiğini

Bölge belirleme kriterlerini ve bölge türlerini

Bazı bölgelerin sınırlarının birbiriyle örtüşebileceğini

Beşeri amaçlarla oluşturulan beşeri şekilsel bölgelerin ve işlevsel bölgelerin sınırlarının daha kısa sürede değişebileceğini, ancak doğal bölgelerin sınırlarının daha uzun sürede değişebileceğini

Amaca göre yeryüzünde çok farklı bölgeler oluşturulabileceğini öğrendik.

Çıkış Soru Cevap Anahtarı

1.E 2.B 3.E 4.B

1. Aşağıdaki parçaya ve haritaya göre soruları cevaplayınız.

Avrupa Birliği (AB), II. Dünya Savaşı'nın ardından, Avrupa'da kalıcı barışı sağlamak ve ekonomik iş birliğini teşvik etmek amacıyla kuruldu. Kuruluş süreci, 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile başladı, bu topluluk Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından oluşturuldu. Bu ülkeler, 1957'de Roma Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurdu. AET, zamanla Avrupa Birliği'ne dönüştü ve bu süreçte ekonomik, politik ve sosyal entegrasyonu derinleştirdi.

1951/ Avrupa Birliği Bölgesi

- a. Avrupa Birliği bölge kavramı içinde ele alınırsa, bölge türü bakımından doğal/ şekilsel, beşeri/ şekilsel ya da işlevsel özelliğe sahip bir bölge midir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Beşeri şekilsel bir bölgedir.

Çünkü ekonomik amaçlarla oluşturulmuştur.

- b. Avrupa Birliği bölgesinin ilk kuruluşunda etkili olan ülkelerin adlarını yazınız. Bu ülkeleri haritada boyayarak haritanın altına 1951/ Avrupa Birliği Bölgesi yazınız.

Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve

Lüksemburg

- c. 2024 yılı verileri dikkate alındığında bu bölgenin sınırlarının genişlemiş mi yoksa daralmış mı olduğunu yorumlayınız.

Genişlemiştir. Yeni ülkeler katılım gösterdiği için.

- d. Avrupa Birliği bölgesinin kuruluşunun asıl amacı nedir?

Avrupa'da kalıcı barışı sağlamak ve ekonomik iş birliğini teşvik etmek

- e. Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği gerçekleşirse bölge sınırları coğrafi açıdan hangi yöne doğru genişlemiş olur? Bu üyelik Türkiye ve Avrupa Birliği açısından nasıl sonuçlar doğurur? Açıklayınız.

Doğruya doğru ekonomik büyümeyi teşvik ederken, siyasi entegrasyonu derinleştirip kültürel etkileşimi artırarak her iki taraf için de yeni fırsatlar yaratabilir.

2. Aşağıda bazı doğal ve beşeri bölgeler ile bu bölgelerin içinde bulunan ülkeler verilmiştir.

Şemada boş bırakılan kutucuklara bölgeyi ilgilendiren ülkelerin adlarını örnekteki gibi yazınız.

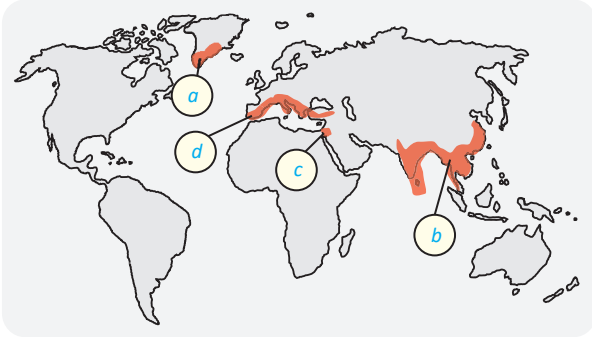
Bazı Doğal ve Beşeri Bölgeler	Bölgede Yer Alan Bazı Ülkeler
Nil Havzası Bölgesi	<i>Mısır, Sudan, Uganda, Kenya, Tanzanya</i>
Orta Doğu Petrol Üretim Bölgesi	<i>Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, İran</i>
Büyük Sahra Seyrek Nüfus Bölgesi	<i>Tunus, Fas, Cezayir, Libya, Mali, Nijer, Çad</i>
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Bölgesi	<i>Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Gürcistan</i>

3. a. İnsanların buzdan yapılmış iglo adı verilen barınaklarda yaşadığı kutup altı bölgelerde temel ekonomik faaliyet balıkçılıktır.
- b. Dünyada pirinç ve çay üretiminin fazla olduğu muson iklimi bölgesinde yağışlar fazladır.
- c. Savaş bölgesi olarak adlandırılabilir Filistin topraklarında İsrail'in yaptığı orantısız güç kullanımı dünya ülkelerinden büyük tepkiyle karşılandı.
- d. Akdeniz iklim bölgesinin karakteristik bitkilerinden olan zeytin, ekonomik açıdan büyük getirisi olan bir tarım ürünüdür.

I. Yukarıda verilen ifadelerdeki bölge türlerini yazınız.

- a. *Doğal bölge* b. *Doğal bölge*
- c. *Beşeri bölge* d. *Doğal bölge*

II. Haritada yuvarlak içinde gösterilen yerlere bu bölgeleri temsil eden harfleri yazınız.

4. Türkiye'de uygulanan kalkınma projelerinin gerek kuruluş amacının değişmesi gerekse kuruluş amacına uygun yerlerin sonradan kalkınma projesine dâhil edilmesi neticesinde projenin sınırları değişmiştir. Örneğin DOKAP (Doğu Karadeniz Kalkınma Projesi) kapsamındaki iller, süreç içerisinde güncellenmiş ve buna bağlı olarak da DOKAP sınırı değişime uğramıştır.

- a. Yukarıdaki metinde hangi tür bölgeden söz edilmektedir?

İşlevsel bölge

- b. Sözü edilen bölgenin sürekli güncellenmesinin ve bölgenin sınırının değişmesinin nedeni nedir?

Bölgeye yeni illerin eklenmesi , planlamanın güncellenmesi

5. Doğal ve beşeri bölgelerin sınırları bazı durumlarda birbiriyle belli oranlarda örtüşebilir.

Buna göre

- I. sık nüfuslu bölge,
II. kurak bölge,
III. endüstri bölgesi,
IV. tarım bölgesi

gibi bölgelerden hangilerinin sınırlarının birbiriyle daha fazla örtüşmesi beklenir?

- A) I ve II B) I ve III C) I ve IV
D) II ve III E) III ve IV

6. Türkiye'de şekilsel ya da işlevsel olarak ortaya konulabilecek çok sayıda bölge oluşturulabilmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi işlevsel açıdan değerlendirilebilecek bir bölge olarak kabul edilebilir?

- A) Maki bölgesi
B) Marmara Bölgesi
C) Toroslar dağlık bölgesi
D) Devlet Su İşleri 5. bölgesi
E) Karasal iklim bölgesi

7. Aşağıdaki haritada Türkiye orman bölgeleri gösterilmiştir.

- a. Orman bölgesinin Orta Anadolu'da yayılış alanının az olması nasıl açıklanabilir?

Yağışların az olması, ağaç yetişmesinin zor olması

- b. Orman bölgesinin sınırlarının pozitif ya da negatif yönde değişmesine neden olacak faktörler nelerdir?

Ağaçlandırma ve milli park uygulaması, yol ve tarla yapmak için ağaç kesimi

Cevap Anahtarı

5.B 6.D